

# Nattergalen

**Hans Christian Andersen (1805-1875)**

**Udgivet 1844**

I China veed Du jo nok er Keiseren en Chineser, og Alle de han har om sig ere Chinesere. Det er nu mange Aar siden, men just derfor er det værd at høre Historien, før man glemmer den! Keiserens Slot var det prægtigste i Verden, ganske og aldeles af fiint Porcelain, saa kostbart, men saa skjørt, saa vanskeligt at røre ved, at man maatte ordentlig tage sig iagt. I Haven saae man de forunderligste Blomster, og ved de allerprægtigste var der bundet Sølvklokker, der klingede, for at man ikke skulde gaae forbi uden at bemærke Blomsten. Ja, Alting var saa udspeculeret i Keiserens Have, og den strakte sig saa langt, at Gartneren selv ikke vidste Enden paa den; blev man ved at gaae, kom man i den deiligste Skov med høie Træer og dybe Søer. Skoven gik lige ned til Havet, der var blaat og dybt; store Skibe kunde seile lige ind under Grenene, og i disse boede der en Nattergal, der sang saa velsignet, at selv den fattige Fisker, der havde saa meget andet at passe, laae stille og lyttede, naar han om Natten var ude at trække Fiskegarnet op og da hørte Nattergalen. »Herre Gud, hvor det er kjønt!« sagde han, men saa maatte han passe sine Ting og glemte Fuglen; dog næste Nat naar den igjen sang, og Fiskeren kom derud, sagde han det samme: »Herre Gud! hvor det dog er kjønt!«

Fra alle Verdens Lande kom der Reisende til Keiserens Stad, og de beundrede den, Slottet og Haven, men naar de fik Nattergalen at høre, sagde de Allesammen: »Den er dog det bedste!«

Og de Reisende fortalte derom, naar de kom hjem, og de Lærde skreve mange Bøger om Byen, Slottet og Haven, men Nattergalen glemte de ikke, den blev sat allerøverst; og de, som kunde digte, skrev de deiligste Digte, allesammen om Nattergalen i Skoven ved den dybe Sø.

De Bøger kom Verden rundt, og nogle kom da ogsaa engang til Keiseren. Han sad i sin Guldstol, læste og læste, hvert Øieblik nikkede han med Hovedet, thi det fornøiede ham at høre de prægtige Beskrivelser over Byen, Slottet og Haven. »Men Nattergalen er dog det allerbedste!« stod der skrevet.

»Hvad for Noget!« sagde Keiseren, »Nattergalen! den kjender jeg jo slet ikke! er her saadan en Fugl i mit Keiserdømme, ovenikjøbet i min Have! det har jeg aldrig hørt! saadant noget skal man læse sig til!«

Og saa kaldte han paa sin Cavaleer, der var saa fornem, at naar nogen, der var ringere end han, vovede at tale til ham, eller spørge om noget, saa svarede han ikke andet, end »P!« og det har ikke noget at betyde.

»Her skal jo være en høist mærkværdig Fugl, som kaldes Nattergal!« sagde Keiseren, »man siger at den er det allerbedste i mit store Rige! hvorfor har man aldrig sagt mig noget om den!«

»Jeg har aldrig før hørt den nævne!« sagde Cavaleren, »den er aldrig blevet præsenteret ved Hoffet!« -

»Jeg vil at den skal komme her i Aften og synge for mig!« sagde Keiseren. »Der veed hele Verden hvad jeg har, og jeg veed det ikke!«

»Jeg har aldrig før hørt den nævne!« sagde Cavaleren, »jeg skal søge den, jeg skal finde den!« -

Men hvor var den at finde; Cavaleren løb op og ned af alle Trapper, gennem Sale og Gange, ingen af alle dem, han traf paa, havde hørt tale om Nattergalen, og Cavaleren løb igjen til Keiseren

og sagde, at det vist maatte være en Fabel af dem, der skrev Bøger. »Deres keiserlige Majestæt skal ikke troe hvad der skrives! det er Opfindelser og noget, som kaldes den sorte Kunst!«

»Men den Bog, hvori jeg har læst det,« sagde Keiseren, »er sendt mig fra den stormægtige Keiser af Japan, og saa kan det ikke være Usandhed. Jeg vil høre Nattergalen! den skal være her i Aften! den har min høieste Naade! og kommer den ikke, da skal hele Hoffet dunkes paa Maven, naar det har spiist Aftensmad.«

»Tsing-pe!« sagde Cavaleren, og løb igjen op og ned af alle Trapper, gennem alle Sale og Gange; og det halve Hof løb med, for de vilde ikke gjerne dunkes paa Maven. Der var en Spørgen efter den mærkelige Nattergal, som hele Verden kjendte, men Ingen ved Hoffet.

Endelig traf de en lille, fattig Pige i Kjøkkenet, hun sagde: »O Gud, Nattergalen! den kjender jeg godt! ja, hvor den kan synge! hver Aften har jeg Lov til at bringe lidt af Levningerne fra Bordet hjem til min stakkels syge Moder, hun boer nede ved Stranden, og naar jeg saa gaaer tilbage, er træt og hviler i Skoven, saa hører jeg Nattergalen synge! jeg faaer Vandet i Øinene derved, det er ligesom om min Moder kyssede mig!«

»Lille Kokkepige!« sagde Cavaleren, »jeg skal skaffe hende fast Ansættelse i Kjøkkenet og Lov til at see Keiseren spise, dersom hun kan føre os til Nattergalen, for den er tilsagt til i Aften!« -

Og saa droge de Allesammen ud i Skoven, hvor Nattergalen pleiede at synge; det halve Hof var med. Som de allerbedst gik, begyndte en Ko at brøle.

»O!« sagde Hofjunkerne, »nu har vi den! det er dog en mærkelig Kraft i et saadant lille Dyr! jeg har ganske bestemt hørt den før!«

»Nei, det er Køerne, som brøle!« sagde den lille Kokkepige, »vi ere endnu langt fra Stedet!«

Frøerne qvækkede nu i Kjæret.

»Deiligt!« sagde den chinesiske Slotsprovst, »nu hører jeg hende, det er ligesom smaa Kirkeklokker!«

»Nei, det er Frøerne!« sagde den lille Kokkepige. »Men nu tænker jeg snart vi hører den!«

Saa begyndte Nattergalen at synge.

»Den er det,« sagde den lille Pige, »hør! hør! og der sidder den!« og saa pegede hun paa en lille, graa Fugl oppe i Grenene.

»Er det muligt!« sagde Cavaleren, »saaledes havde jeg nu aldrig tænkt mig den! hvor den seer simpel ud! den har vist mistet Couleur over at see saa mange fornemme Mennesker hos sig!«

»Lille Nattergal!« raabte den lille Kokkepige ganske høit, »vor naadige Keiser vil saa gjerne, at De skal synge for ham!«

»Med største Fornøielse!« sagde Nattergalen og sang, saa at det var en Lyst.

»Det er ligesom Glasklokker!« sagde Cavaleren, »og see den lille Strube, hvor den bruger sig! det er mærkværdigt vi aldrig har hørt den før! den vil gjøre en stor succès ved Hoffet!«

»Skal jeg synge endnu engang for Keiseren?« spurgte Nattergalen, der troede at Keiseren var med.

»Min fortræffelige lille Nattergal!« sagde Cavaleren, »jeg har den store Glæde at skulle tilsige Dem til en Hoffest i Aften, hvor De vil fortrylle han høie keiserlige Naade med Deres charmante Sang!«

»Den tager sig bedst ud i det Grønne!« sagde Nattergalen, men den fulgte dog gerne med, da den hørte, at Keiseren ønskede det.

Paa Slottet var der ordentligt pudset op! Vægge og Gulv, der var af Porcelain, skinnede ved mange tusinde Guldlamper! de deiligste Blomster, som ret kunde klinge, vare stillede op i Gangene; der var en Løben og en Trækvind, men saa klang just alle Klokkerne, man kunde ikke høre Ørelyd.

Midt inde i den store Sal, hvor Keiseren sad, var der stillet en Guldpynt, og paa den skulde Nattergalen sidde; hele Hoffet var der, og den lille Kokkepige havde faaet Lov til at staa bag ved Døren, da hun nu havde Titel af virkelig Kokkepige. Alle vare de i deres største Pynt, og alle saae de paa den lille graae Fugl, som Keiseren nikkede til.

Og Nattergalen sang saa deiligt, at Keiseren fik Taarer i Øinene, Taarerne trillede ham ned over Kinderne, og da sang Nattergalen endnu smukkere, det gik ret til Hjerter; og Keiseren var saa glad, og han sagde, at Nattergalen skulde have hans Guldtrøffel at bære om Halsen. Men Nattergalen takkede, den havde allerede faaet Belønning nok.

»Jeg har seet Taarer i Øinene paa Keiseren, det er mig den rigeste Skat! en Keisers Taarer har en forunderlig Magt! Gud veed, jeg er nok belønnet!« og saa sang den igjen med sin søde, velsignede Stemme.

»Det er det elskeligste Koketteri jeg kjender!« sagde Damerne rundtom, og saa toge de Vand i Munden for at klukke, naar nogen talte til dem: de troede da ogsaa at være Nattergaler; ja Laqvaierne og Kammerpigerne lode mælde, at ogsaa de vare tilfredse, og det vil sige meget, thi de ere de allervanskeligste at gjøre tilpas. Jo, Nattergalen gjorde rigtignok Lykke!

Den skulde nu blive ved Hoffet, have sit eget Buur, samt Frihed til at spadserer ud to Gange om Dagen og een Gang om Natten. Den fik tolv Tjenere med, alle havde de et Silkebaand om Benet paa den og holdt godt fast. Der var slet ingen Fornøielse ved den Tour.

Hele Byen talte om den mærkværdige Fugl, og mødte to hinanden, saa sagde den ene ikke andet end: »Nat-!« og den anden sagde »gal!« og saa sukkede de og forstode hinanden, ja elleve Spekhøkerbørn bleve opkaldte efter den, men ikke een af dem havde en Tone i Livet. -

En Dag kom en stor Pakke til Keiseren, udenpaa stod skrevet: Nattergal.

»Der har vi nu en ny Bog om vor berømte Fugl!« sagde Keiseren; men det var ingen Bog, det var et lille Kunststykke der laae i en Æske, en kunstig Nattergal, der skulde ligne den levende, men var overalt besat med Diamanter, Rubiner og Saphirer; saasnart man trak Kunstfuglen op, kunde den synge et af de Stykker, den virkelige sang, og saa gik Halsen op og ned og glindsede af Sølv og Guld. Om Halsen hang et lille Baand, og paa det stod skrevet: »Keiseren af Japans Nattergal er fattig imod Keiserens af China.«

»Det er deiligt!« sagde de allesammen, og den, som havde bragt den kunstige Fugl, fik strax Titel af Over-keiserlig-nattergale-bringer.

»Nu maae de synge sammen! hvor det vil blive en Duet!«

Og saa maatte de synge sammen, men det vilde ikke rigtig gaae, thi den virkelige Nattergal sang paa sin Maneer, og Kunstfuglen gik paa Valser; »den har ingen Skyld,« sagde Spillemeisteren, »den er særdeles taktfast og ganske af min Skole!« Saa skulde Kunstfuglen synge alene. - Den gjorde ligesaa megen Lykke som den virkelige, og saa var den jo ogsaa saa meget mere nydelig at see paa: den glimrede som Armbaand og Brystnaale.

Tre og tredive Gange sang den eet og det samme Stykke, og den var dog ikke træt; Folk havde gjerne hørt den forfra igjen, men Keiseren meente, at nu skulde ogsaa den levende Nattergal

syngte lidt - - men hvor var den? Ingen havde bemærket, at den var fløjet ud af det aabne Vindue, bort til sine grønne Skove.

»Men hvad er dog det for noget!« sagde Keiseren; og alle Hoffolkene skjændte og meente, at Nattergalen var et høist utaknemmeligt Dyr. »Den bedste Fugl have vi dog!« sagde de, og saa maatte igjen Kunstfuglen synge, og det var den fire og tredivte Gang de fik det samme Stykke, men de kunde det ikke heelt endnu, for det var saa svært, og Spillemesteren roste saa overordentlig Fuglen, ja forsikkrede, at den var bedre end den virkelige Nattergal, ikke blot hvad Klæderne angik og de mange deilige Diamanter, men ogsaa indvortes.

»Thi seer De, mine Herskaber, Keiseren fremfor Alle! hos den virkelige Nattergal kan man aldrig beregne, hvad der vil komme, men hos Kunstfuglen er Alt bestemt! saaledes bliver det og ikke anderledes! man kan gjøre rede for det, man kan sprætte den op og vise den menneskelige Tænkning, hvorledes Valserne ligge, hvorledes de gaae, og hvordan det ene følger af det andet -!«

»Det er ganske mine Tanker!« sagde de Allesammen, og Spillemesteren fik Lov til, næste Søndag, at holde Fuglen frem for Folket; de skulde ogsaa høre den synge, sagde Keiseren; og de hørte den, og de bleve saa fornøiede, som om de havde drukket sig lystige i Theevand, for det er nu saa ganske chinesisk, og Alle sagde da »O!« og stak i Veiret den Finger, man kalder »Slikpot,« og saa nikkede de; men de fattige Fiskere, som havde hørt den virkelige Nattergal, sagde: »det klinger smukt nok, det ligner ogsaa, men der mangler noget, jeg veed ikke hvad!«

Den virkelige Nattergal var forviist fra Land og Rige.

Kunstfuglen havde sin Plads paa en Silkepude tæt ved Keiserens Seng; alle de Presenter, den havde faaet, Guld og Ædelstene, laa rundt omkring den, og i Titel var den steget til »Høikeiserlig Natbord-Sanger,« i Rang Nummer eet til venstre Side, for Keiseren regnede den Side for at være mest fornem, paa hvilken Hjertet sad, og Hjertet sidder til Venstre ogsaa hos en Keiser. Og Spillemesteren skrev fem og tyve Bind om Kunstfuglen, det var saa lærd og saa langt, og med de allersværeste chinesiske Ord, saa alle Folk sagde, at de havde læst og forstaaet det, for ellers havde de jo været dumme og vare da blevne dunkede paa Maven.

Saaledes gik der et heelt Aar; Keiseren, Hoffet og alle de andre Chinesere kunde udenad hvert lille kluk i Kunstfuglens Sang, men just derfor syntes de nu allerbedst om den; de kunde selv synge med, og det gjorde de. Gadedrengene sang »zizizi! klukklukkluk!« og Keiseren sang det -! jo det var bestemt deilig!

Men en Aften, som Kunstfuglen bedst sang, og Keiseren laa i Sengen og hørte paa den, sagde det »svup!« inden i Fuglen; der sprang noget: »surrrrrr!« alle Hjulene løb rundt, og saa stod Musiken.

Keiseren sprang strax ud af Sengen og lod sin Livlæge kalde, men hvad kunde han hjælpe! saa lod de Uhrmageren hente, og efter megen Tale og megen Seenefter, fik han Fuglen nogenlunde istand, men han sagde, at der maatte spares meget paa den, thi den var saa forslidt i Tapperne og det var ikke muligt at sætte nye, saaledes at det gik sikkert med Musikken. Det var en stor Bedrøvelse! kun een Gang om Aaret turde man lade Kunstfuglen synge, og det var strængt nok endda; men saa holdt Spillemesteren en lille Tale med de svære Ord og sagde, at det var ligesaa godt, som før, og saa var det ligesaa godt som før.

Nu vare fem Aar gaaet, og hele Landet fik en rigtig stor Sorg, thi de holdt i Grunden Allesammen af deres Keiser; nu var han syg og kunde ikke leve, sagde man, en ny Keiser var allerede valgt, og Folk stode ude paa Gaden og spurgte Cavaleren hvorledes det var med deres Keiser.

»P!« sagde han og rystede med Hovedet.

Kold og bleg laae Keiseren i sin store, prægtige Seng, hele Hoffet troede ham død, og enhver af dem løb hen for at hilse paa den nye Keiser; Kammertjenerne løbe ud for at snakke om det, og Slotspigerne havde stort Caffeselskab. Rundtom i alle Sale og Gange var lagt Klæde, for at man ikke skulde høre Nogen gaae, og derfor var der saa stille, saa stille. Men Keiseren var endnu ikke død; stiv og bleg laae han i den prægtige Seng med de lange Fløielsgardiner og de tunge Guldqvaste; høit oppe stod et Vindue aabent, og Maanen skinnede ind paa Keiseren og Kunstfuglen.

Den stakkels Keiser kunde næsten ikke trække Veiret, det var ligesom om der sad noget paa hans Bryst; han slog Øinene op, og da saa han, at det var Døden, der sad paa hans Bryst og havde taget hans Guldkrone paa, og holdt i den ene Haand Keiserens Guldsabel, i den anden hans prægtige Fane; og rundtom i Folderne af de store Fløiels Sengegardiner stak der forunderlige Hoveder frem, nogle ganske fæle, andre saa velsignede milde: det var alle Keiserens onde og gode Gjerninger, der saa paa ham, nu da Døden sad paa hans Hjerte:

»Husker Du det?« hviskede den ene efter den anden. »Husker Du det!« og saa fortalte de ham saa meget, saa at Sveden sprang ham ud af Panden.

»Det har jeg aldrig vidst!« sagde Keiseren; »Musik, Musik, den store chinesiske Trommel!« raabte han, »at jeg dog ikke skal høre alt det, de siger!«

Og de bleve ved, og Døden nikkede ligesom en Chineser ved alt, hvad der blev sagt.

»Musik, Musik!« skreg Keiseren. »Du lille velsignede Guldflugt! syng dog, syng! jeg har givet Dig Guld og Kostbarheder, jeg har selv hængt Dig min Guldtøffel om Halsen, syng dog, syng!«

Men Fuglen stod stille, der var Ingen til at trække den op, og ellers sang den ikke; men Døden blev ved at see paa Keiseren med sine store, tomme Øienhuler, og der var saa stille, saa skrækkeligt stille.

Da lød i det samme, tæt ved Vinduet, den deiligste Sang: det var den lille, levende Nattergal, der sad paa Grenen udenfor; den havde hørt om sin Keisers Nød, og var derfor kommet at synge ham Trøst og Haab; og alt som den sang, bleve Skikkelserne mere og mere blege, Blodet kom raskere og raskere i Gang i Keiserens svage Lemmer, og Døden selv lyttede og sagde: »bliv ved lille Nattergal! bliv ved!«

»Ja vil Du give mig den prægtige Guldsabel! ja vil Du give mig den rige Fane! vil Du give mig Keiserens Krone!«

Og Døden gav hvert Klenodie for en Sang, og Nattergalen blev ved endnu at synge, og den sang om den stille Kirkegaard, hvor de hvide Roser groe, hvor Hylde træet dufter, og hvor det friske Græs vandes af de Efterlevendes Taarer; da fik Døden Længsel efter sin Have og svævede, som en kold, hvid Taage, ud af Vinduet.

»Tak, Tak!« sagde Keiseren, »Du himmelske lille Fugl, jeg kjender Dig nok! Dig har jeg jaget fra mit Land og Rige! og dog har Du sjunget de onde Syner fra min Seng, faaet Døden fra mit Hjerte! Hvorledes skal jeg lønne Dig?«

»Du har lønnet mig!« sagde Nattergalen, »jeg har faaet Taarer af Dine Øine første Gang jeg sang, det glemmer jeg Dig aldrig! det er de Juveler, der gjør et Sanger-Hjerte godt -! men sov nu og bliv frisk og stærk! jeg skal synge for Dig!«

Og den sang - og Keiseren faldt i en sød Søvn, saa mild og velgjørende var Søvn.

Solen skinnede ind af Vinduerne til ham, da han vaagnede styrket og sund; ingen af hans Tjenere vare endnu komne tilbage, thi de troede, han var død, men Nattergalen sad endnu og sang.

»Altid maa Du blive hos mig!« sagde Keiseren, »Du skal kun synge, naar Du selv vil, og Kunstfuglen slaaer jeg i tusinde Stykker.«

»Gjør ikke det!« sagde Nattergalen, »den har jo gjort det Gode, den kunde! behold den som altid! jeg kan ikke bygge og boe paa Slottet, men lad mig komme, naar jeg selv har Lyst, da vil jeg om Aftenen sidde paa Grenen der ved Vinduet og synge for Dig, at Du kan blive glad og tankefuld tillige! jeg skal synge om de Lykkelige, og om dem, som lide! jeg skal synge om Ondt og Godt, der rundtom Dig holdes skjult! den lille Sangfugl flyver vidt omkring til den fattige Fisker, til Bondemandens Tag, til hver, der er langt fra Dig og Dit Hof! jeg elsker Dit Hjerte meer end Din Krone, og dog har Kronen en Duft af noget Helligt om sig! - jeg kommer, jeg synger for Dig! - men eet maa Du love mig!« -

- »Alt!« sagde Keiseren, og stod der i sin keiserlige Dragt, som han selv havde iført sig og holdt Sabelen, der var tung af Guld, op mod sit Hjerte.

»Eet beder jeg Dig om! fortæl Ingen, at Du har en lille Fugl, der siger Dig Alt, saa vil det gaae endnu bedre!«

Og da fløi Nattergalen bort.

Tjenerne kom ind for at see til deres døde Keiser; - - jo der stode de, og Keiseren sagde: »god Morgen!«